

demostrat que aquest verb fou *aacier* des dels orígens de la llengua fins al S. XVI, que és quan apareix per primera vegada en la forma moderna *agacer*: etimologia evident AD-ACI-ARE, de ACIES en el sentit de 'agudesa o tallant de les dents', i l'alteració causada, com indica Gamillscheg (i el sentit comú), per la influència del fr. *aigu*, fr. ant. *agu* (ACŪTUS), i és ben probable que *agasse* no hi hagi tingut veritablement res a veure.⁶

L'altra etimologia errònia és la de *gazza*, el nom italià de la garsa; els estudiosos de l'italià han cregut sempre que ve del ll. GAJA. Que no pot tenir res de germànic ni relacionar-se amb el nom alemany *agalstra* ni el gallo-romànic *agasse*, ja ho demostra la seva *zz*, sonora, que per tant ha de venir del ll. vg. *ī/dī* tal com *mezzo*, *rozzo* RUDIUS, *mozzo* MODIUS, *orezzo*, *bizza*, *bizzarro*, *razza* 'rajada' RAJA etc. Crec que tothom hi està d'acord avui,⁷ però des de Diez, durant molt de temps (encara Kluge-M.), els partidaris de l'etimologia germànica d'*agasse* han continuat suposant que l'it. *gazza* també ve d'aquí (segurament perquè donava aparències al postulat gratuït d'un gòt. *AGATJA).⁸ Fins que cansats de la insistència, dos especialistes de l'italià examinarens les proves del famós a-al. ant. *agazza*: Nigra (ZRPb. xxvii, 137-141) i Bartoli (KJRPb. VIII, 120) en conclouen que tal *agaz(z)a* no hauria existit mai en alemany, que la glossa principal o única en què es funda el presenta com a mot romànic.⁹ Potser això no és, doncs, res: potser és un testimoni antic de penetració d'un mot romànic *gassa* o *agassa* cap a l'oberdeutsch, barrejant-s'hi amb el parònim *agalstr(i)a*.

I en fi la tercera etimologia desorientadora era la de l'anglès mitjà *haggis*, *haggesse*, que ja hem demostrat (nota 4) sense la més remota relació amb el nostre problema.

Quedem, doncs, reduïts a l'oc. mod. i mitjà *agassa* i *gassa* (amb irradiació cap al Nord i Nord-est). Aquest mot de germanisme tan problemàtic ¿no té res a veure amb el cat. *garsa*, que significa el mateix i està més ben documentat? Se'm dirà que difereixen en la *a*- (que no és general en oc. i fàcilment pot ser aglutinada essent femení); i que sobretot s'hi oposa la manca de *-r*-. però és que en una llengua que vacil·lava entre *acorsar* i *acossar*, *escars* i *escàs*, i on *farçè* FARCIRE es tornà *facè* lld. i marsellès (TdF), hi pot haver hagut reducció de *rs* a *ss*. L'argument de la falta de *r* només ens podria fer impressió si fos falta general.

Ara bé no és pas així, perquè *garsa* es conserva amb *rs* en parlars gascons, a les dues valls més arcaïtzants dels Pirineus: aranès *gársa* (Condò, BDC III, 10), única traducció que hi conec del nom de l'ocell català igual, i Ossau *agarse*, que allà és la «corneille» segons Lespy-R., ocell ben semblant (i amb el qual ja hem vist més amunt concomitàncies).¹⁰

I podem dir que una *-r*- va apareixent-se com un foc follet, en formes diverses, en les variants del mot, una mica pertot en el domini occità. Tenim *àmargassà* i *mirgasso* en el Roergue: ¿no és natural pensar que aquí se'ns hi ha entaforat el verb *amagar*, puix que la

garsa «amaga» joies i lluentons («allí guardo els meus tresors / com sos bonics una *garsa*», Canigó VI): < *amagarsa* < *amac-garsa*. Altrament, l'oc. *mirgalbat* 'pigallat, bigarrat'; i, poc més alterat, *margarasso* a l'Alta Garona < *maga-garso* (ALF, punt 771), *amargot* a l'Erau.¹¹ Aquesta variant entra fins al Rosselló: «L'estornell davant li passava, / per ell se genant pas en re, / i lo merle se l'espiava / en fent un xiulet bur-laner; / la *margassa* mofes li feia, / i hasta l'enganya-pastor», Saisset (*Catal. del R.*, 103); no puc decidir si es tracta precisament de la *garsa* o de «Lanius excubitor» (com diu *AlcM*), que en tot cas la diferència no seria gran.

Sembla com si, des del bearnès primitiu, la forma *garça*, amb *r*, s'hagués ficat de molt antic en basc: allà *garrazi* és «grito estrident», *garrazi-egin* «chillar», *garratz* «agrió, áspero, desabrido», car és corrent en basc una anaptixi de *a* (entre *r* i *z*) en aquestes condicions. No ens pot sorprendre que els noms romànics de la *garsa* vagin trobar acollida antiga en basc, car està provat que el ll. PICA hi va donar *mika*; ara bé en l'obra del biscaí Domingo Agirre *mika* surt traduït per «picaza» i allí justament llegim la frase «*mika* zarren kurriska *garratzak*» = «los ásperos chillidos de la vieja picaza» (segons la versió d'IGOikoetxea, *Auñemendiko Lorea* I, 114.17).¹²

En altres formes dialectals occitanes no sabem si la *-r*- s'hi ha desplaçat, o si l'altra *r* ve del component i solament cooperarà per dissimilació a la reducció de *rs* a *s*. Així en el tipus *darnagàs*, *tarnagasso*, «pie grièche» del Roine i lld. E., compost amb cèlt. *DARNOS, FEW I, 52a30ss. I no hi ha dubte que a la reducció de *garsa* a oc. (*a*)*gassa* degué ajudar el sinònim interromànic *PICAGEA, també molt ben representat a França: Anjou *piasse* «petite pie», bearn. *piassè* «qui chaaese les pies» (FEW VIII, 421a5-6), Gavalдан *piasso* «pie grièche» (Meyrueis), Allier *piasse* «grive» (Montluçon), normand *pias* «pie grièche» (Thaon), *piage* «femme qui se pare vaniteusement» (anglonormand, c. 1285, FEW ib., 421b40-42).

En conclusió tenim, doncs, que és ben possible que totes les formes gallo-romàniques del tipus (*a*)*gasse* parteixin d'una base *garça* si fa no fa com la catalana, i que es pot abandonar sense escrúpol la idea d'un ètimon germ. AGAZZA, si bé és ben possible que el tipus català-occità *ga(r)ça* (> *ag*-) se sumés amb el teutònic ÁGALSTRIA, que se li assemblava; però ben entès, això només en la part nòrdica i medial de França, en l'encontre a mig camí l'un de l'altre.

El nom d'un ocell així, present pertot i en tots temps en la ideologia popular, inseparable del terret i de la muntanya, i objecte de les més antigues creences i supersticions, no essent llatí hem de sospitar-lo preromà. I deu ser d'origen indoeuropeu, car és inversemblant que no sigui l'aparició més occidental del nom de la 'garsa, Pica' en una immensa part del gran domini indoeuropeu: prussià ant. *sarke*, traduït pel b-al. *alster* (en el gloss. d'Elbing., n.º 725), i és *šárka* en lituà (Völkell, *Lit. Lesebuch*, s. v.); *š* (lit.)/s (pruss.) en bàltic, llengua de *satəm*, fa esperar *s*- en eslau i ç-